

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кафедра правоохоронної діяльності та поліціїсти

Факультет № 6

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

**з навчальної дисципліни «Сучасні доктрини адміністративного права
та процесу» вибіркового компонента
освітньої програми третього рівня вищої освіти**

081 Право 081 Law

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 року № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 року № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 року № 7

Розглянуто на засіданні кафедри правоохоронної діяльності та поліціїсти. Протокол від 18 серпня 2023 року № 8

Розробники:

- 1.Завідувач кафедри адміністративного права та процесу факультету №1, д.ю.н., професор Салманова О.Ю.,
2. Професор кафедри правоохоронної діяльності та поліціїсти факультету №6, д.ю.н., професор Бугайчук К.Л..

Рецензенти:

1. Професор кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування, к.ю.н., доцент Іванцов В. О.,
2. Заступник начальника відділення поліції №3 Харківського районного управління поліції №1 ГУНП в Харківській області, д.ю.н., с.н.с. Прокопенко О.Ю..

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 3							
Тема № 1: Методологічні засади сучасної теорії адміністративного права	8	2	2	-	-	4	іспит
Тема № 2: Наука українського адміністративного права	8	2	2	-	-	4	
Тема № 3: Концепція публічної адміністрації в теорії адміністративного права	8	2	2	-	-	4	
Тема № 4: Основні положення службового права як складової теорії адміністративного права	8	2	2	-	-	4	
Тема № 5: Формування концепції правових актів як провідної форми публічного управління	8	2	2	-	-	4	
Тема № 6: Теорія адміністративно-деліктного права	10	2	4	-	-	4	
Тема № 7: Адміністративно-процедурне право як складова теорії адміністративного права	12	2	4	-	-	6	
Тема № 8: Теорія адміністративних послуг	8	2	2	-	-	4	
Тема № 9: Вчення про законність у публічному управлінні та проблеми її забезпечення	8	2	2	-	-	4	
Тема № 10: Проблеми формування Особливого адміністративного права	10	2	2	-	-	6	
Тема № 11: Формування теорії адміністративного процесу та адміністративного процесуального права	8	2	2	-	-	4	
Тема № 12: Вчення про адміністративні суди як провідних суб'єктів адміністративного процесу	8	2	2	-	-	4	
Тема № 13: Концепція суб'єктів владних повноважень та дослідження статусу інших учасників адміністративного процесу	8	2	2	-	-	4	
Тема № 14: Наукові дослідження особливостей судового розгляду адміністративних справ, перегляду та виконання рішень адміністративних судів	8	2	2	-	-	4	
Всього за семестр	120	28	32	-	-	60	

2. Методичні вказівки до семінарських занять

ТЕМА № 1. «Методологічні засади сучасної теорії адміністративного права»

Семінарське заняття: Методологічні засади сучасної теорії адміністративного права

Навчальна мета заняття: визначити поняття “предмет” та “система” адміністративного права; з’ясувати концептуальні підходи до формування сучасної доктрини адміністративного права.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. Наукові дискусії про предмет та систему адміністративного права.
2. Концептуальні підходи до формування сучасної доктрини адміністративного права.
3. Сучасні погляди на призначення, завдання та методи науки адміністративного права України.
4. Наукові школи адміністративного права.

Методичні вказівки:

1. Розмежуйте наукові школи адміністративного права.
2. Визначте сучасні погляди на призначення, завдання та методи науки адміністративного права України.
3. Підготуйте наукові доповіді за темами:
  - 1) Сучасні наукові погляди на предмет адміністративного права.
  - 2) Сучасні наукові погляди на систему адміністративного права.
  - 3) Наукові школи вітчизняного адміністративного права.
  - 4) Наукові школи зарубіжного адміністративного права.

Література: [1; 3; 5; 7, С. 192-215; 99, С. 203-233; 11, С.177-218; 26; 42-56].

ТЕМА № 2. «Наука українського адміністративного права»

Семінарське заняття: Наука українського адміністративного права

Навчальна мета заняття: визначити передумови трансформації поліцейського права в адміністративне; виникнення науки адміністративного права в європейських країнах та роль окремих представників наукової думки у її формуванні; сформулювати соціальні, економічні та державно-правові передумови виникнення адміністративного права в країнах Західної Європи. Охарактеризувати процес становлення науки адміністративного права на українських землях. Визначити предмет і метод адміністративного права у їх історичному розвитку; систему адміністративного права та еволюцію наукових поглядів на її зміст. Визначити систему джерел адміністративного права в їх історичній ретроспективі; історію кодифікації адміністративного права.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. Передумови трансформації поліцейського права в адміністративне
2. Виникнення науки адміністративного права в європейських країнах та роль окремих представників наукової думки у її формуванні
3. Становлення науки адміністративного права на українських землях

Методичні вказівки:

1. Визначте поняття: адміністративне право, поліцейське право;
2. В чому полягають особливості джерел адміністративного права? Види джерел адміністративного права. Формалізовані та неформалізовані джерела адміністративного права.
3. Визначте особливості та історію кодифікації адміністративного права.

Теми наукових доповідей:

1. Наукові школи адміністративного права
2. Проблеми координації наукових досліджень адміністративно-правових явищ.
3. Система адміністративного права та еволюція наукових поглядів на її зміст.
4. Історія кодифікації адміністративного права.

Література: [1; 3; 6; 8, С. 189-242; 9, С. 103-133; 10, С. 177-218; 11; 15; 30].

ТЕМА № 3. «Концепція публічної адміністрації в теорії адміністративного права».

Семінарське заняття: Концепція публічної адміністрації в теорії адміністративного права

Навчальна мета заняття: визначити поняття та основні види органів виконавчої влади; виконавчі повноваження Президента України. Місцеве самоврядування в контексті децентралізації державної влади. Сформулюйте систему та правовий статус місцевих органів виконавчої влади; правовий статус приватних осіб як суб'єктів публічної адміністрації.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. Виконавча влада як об'єкт адміністративно-правового дослідження
2. Формування концепції публічної адміністрації та її значення в теорії адміністративного права
3. Наукові погляди на систему та правовий статус суб'єктів публічної адміністрації.

Методичні вказівки:

Підготувати наукові доповіді:

1. Місцеве самоврядування в контексті децентралізації державної влади.

2. Формування концепції публічної адміністрації та її значення в теорії адміністративного права.
3. Поняття та сучасний стан публічної адміністрації.
4. Наукові погляди на систему та правовий статус суб'єктів публічної адміністрації.
5. Правовий статус приватних осіб як суб'єктів публічної адміністрації.

Література: [1; 3; 5-9; 11, С. 189-242; 12, С. 203-233; 20-31; 35; 47-57].

ТЕМА № 4. «Основні положення службового права як складової теорії адміністративного права»

Семінарське заняття: Основні положення службового права як складової теорії адміністративного права

Навчальна мета заняття: з'ясувати перспективи розвитку вчень про публічну службу; визначити співвідношення публічно-правового і приватно-правового регулювання публічної служби; засвоїти поняття адміністративних послуг, визначити їх нормативну основу.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. Проблеми визначення співвідношення публічно-правового і приватноправового регулювання публічної служби.
2. Дослідження правового регулювання проходження публічної служби.
3. Наукові розробки проблем правового регулювання стимулювання праці та відповідальності службовців публічної служби.

Методичні вказівки:

1. З'ясуйте поняття сутність публічної служби, її особливості.
2. Дослідите правове регулювання проходження публічної служби.
3. Сформулюйте основні положення теорії адміністративних послуг як основи взаємовідносин виконавчої влади з приватними особами.
4. Визначте поняття та загальну характеристику адміністративних послуг.
5. Класифікуйте адміністративні послуги.
6. Підготуйте цільові виступи за темами:
  - 1) Загальна характеристика службової діяльності в органах виконавчої влади.
  - 2) Загальна характеристика службової діяльності в органах місцевого самоврядування.

Література: [1, С. 106-126; 3, С. 145-167; 10, С. 119-122; 12; 34-39; 46-49; 52-54].

ТЕМА № 5. «Формування концепції правових актів як провідної форми публічного управління»

Семінарське заняття: Формування концепції правових актів як провідної форми публічного управління

Навчальна мета заняття: визначити теоретичні підходи до розуміння видів адміністративних актів; з'ясувати місце адміністративно-юрисдикційних актів у системі адміністративних актів; охарактеризувати процедури видання адміністративних актів.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. Основні положення концепції правових актів публічного управління, їх сутність та юридична природа. Теоретичні підходи до розуміння видів правових актів
2. Нормативні та адміністративні акти публічного управління. Адміністративно-юрисдикційні акти у системі адміністративних актів
3. Підготовка та прийняття правових актів органів публічного управління як вид процедурної діяльності

Методичні вказівки:

- 1.1. Визначте напрямки розвитку процедури оскарження адміністративних актів в адміністративному порядку
- 1.2. Дослідить проблеми чинності та виконання адміністративних актів
- 1.3. Підготуйте цільові виступи:

Теми доповідей:

1. Основні положення концепції правових актів. Сутність та юридична природа правових актів
2. Теоретичні підходи до розуміння видів адміністративних актів. Адміністративно-юрисдикційні акти у системі адміністративних актів
3. Загальна характеристика процедури видання адміністративних актів. Дослідження проблем чинності та виконання адміністративних актів

Література: [1;4-7; 8, С. 168-190; 9, С. 170-192; 11, С. 129-270; 18; 20-27].

ТЕМА № 6. «Теорія адміністративно-деліктного права»

Семінарське заняття № 1: Теорія адміністративно-деліктного права

Навчальна мета заняття: визначити основні положення теорії адміністративної відповідальності; проаналізувати поняття адміністративної відповідальності в сучасній правовій системі; сформулювати наукову доктрину реформування норм адміністративного законодавства в сфері адміністративної відповідальності.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. Основні положення теорії адміністративно-деліктного права.

2. Дослідження підстав та змісту адміністративної відповідальності.
3. Формування адміністративної деліктології.
4. Розробка проблем провадження в справах про адміністративні правопорушення.

Методичні вказівки:

- 1.1. Сформулюйте підходи до формулювання принципів адміністративної відповідальності.
- 1.2. З'ясуйте необхідність наукового перегляду видів адміністративних стягнень.
- 1.3. Проведіть правовий аналіз доцільності запровадження інституту кримінальних проступків у правову систему.
- 1.4. Сформулюйте теоретичні погляди науковців на адміністративну відповідальність юридичних осіб.
- 1.5. Підготувати цільові виступи за темами:
  - 1) Визначте співвідношення адміністративної відповідальності з іншими видами адміністративного примусу.
  - 2) Сформулюйте проблеми забезпечення прав, свобод і законних інтересів громадян та юридичних осіб при застосуванні заходів адміністративної відповідальності.

Література: [1; 307; 8, С. 189-242; 9, С. 103-133; 10, С. 277-318; 11; 15; 19-28].

Семінарське заняття № 2: Теорія адміністративно-деліктного права

Навчальна мета заняття: визначити основні положення адміністративної деліктології; проаналізувати причини протиправної поведінки правопорушника; встановити систему профілактичних заходів як елементу адміністративно-правового запобігання адміністративному делікту.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття адміністративної деліктології як однієї із складових групи адміністративно-правових наук, її предмет, методи та завдання.
2. Адміністративно-деліктне законодавство: зарубіжний досвід та пропозиції реформування в Україні.

Методичні вказівки:

- 1.1. Сформулюйте підходи до формулювання поняття адміністративної деліктології.
- 1.2. Визначте співвідношення понять: “адміністративна деліктологія” та “адміністративна деліктність”.
- 1.3. З'ясуйте зміст концепції комплексної боротьби органів поліції з адміністративними деліктами.
- 1.4. Підготуйте доповіді:

Теми доповідей:

1. Формування адміністративної деліктології.
2. Адміністративна деліктність, її ознаки.
3. Детермінанти (причини) протиправної поведінки правопорушника.
4. Система профілактичних заходів - елемент адміністративно-правового запобігання адміністративному делікту.

Література: [1; 307; 8, С. 189-242; 9, С. 103-133; 10, С. 277-318; 11; 15; 19-28].

ТЕМА № 7. «Адміністративно-процедурне право як складова теорії адміністративного права»

Семінарське заняття №1: Адміністративно-процедурне право як складова теорії адміністративного права

Навчальна мета заняття: визначити сучасні тенденції у розумінні правових явищ “Адміністративна процедура” і “адміністративний процес”; сформулювати теоретичні підходи до розуміння класифікація адміністративних процедур та їх стадій; класифікувати види адміністративних актів; охарактеризувати процедури видання адміністративних актів.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. Адміністративна процедура і адміністративний процес: сучасні тенденції у розумінні правових явищ
2. Наукові обґрунтування доцільності та шляхів систематизації адміністративно-процедурного законодавства
3. Дослідження окремих адміністративних процедур (проваджень)

Методичні вказівки:

1. Визначте співвідношення понять «адміністративна процедура» та адміністративне провадження»
2. Сформулюйте принципи адміністративних процедур
3. Підготуйте доповіді:

Теми доповідей:

1. Класифікація адміністративних процедур
2. Адміністративна процедура і адміністративний процес: сучасні тенденції у розумінні правових явищ

Література: [1;4-7; 8, С. 168-190; 9, С. 170-192; 11, С. 129-270; 18; 20-27].

Семінарське заняття №2: Адміністративно-процедурне право як складова теорії адміністративного права

Навчальна мета заняття: визначити сучасні тенденції у розумінні адміністративно-юрисдикційних проваджень; сформулювати теоретичні підходи до розуміння класифікації стадій адміністративних процедур; надати загальну характеристику провадження в справах про адміністративні проступки, щодо розгляду скарг громадян та дисциплінарного провадження.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. Дослідження поняття, підстав та правових засад здійснення провадження в справах про адміністративні правопорушення.
2. Дослідження поняття, підстав та правових засад здійснення дисциплінарного провадження.
3. Дослідження поняття, підстав та правових засад здійснення провадження із розгляду скарг громадян.

Методичні вказівки:

1. Сформулюйте принципи адміністративних процедур
2. Визначте суб'єктів дисциплінарного провадження, провадження в справах про адміністративні правопорушення, провадження із розгляду скарг громадян.
3. Визначте порядок здійснення дисциплінарного провадження, провадження в справах про адміністративні правопорушення, провадження із розгляду скарг громадян.
4. Підготуйте доповіді за темами:
  - 1) Загальна характеристика реєстраційно-ліцензійного провадження;
  - 2) Загальна характеристика інших неюрисдикційних проваджень.

Література: [1;4-7; 8, С. 168-190; 9, С. 170-192; 11, С. 129-270; 19; 21-23; 51-59].

ТЕМА № 8. «Теорія адміністративних послуг»

Семінарське заняття: Теорія адміністративних послуг

Навчальна мета заняття: визначити основні положення теорії адміністративних послуг; юридичний зміст адміністративних послуг; правове регулювання надання органами публічної адміністрації адміністративних послуг; їхні ознаки та види.

Кількість годин – 2 год.

Основні положення теорії адміністративних послуг. Визначення та використання поняття «послуги». Юридичний зміст адміністративних послуг. Правове регулювання надання органами публічної адміністрації адміністративних послуг. Ознаки адміністративних послуг. Сфери суспільних відносин, в яких адміністративні послуги не надаються. Види адміністративних послуг.

Дослідження правового статусу учасників відносин щодо надання адміністративних послуг. Визначення суб'єкта звернення. Визначення суб'єкта надання адміністративної послуги. Права суб'єктів звернення. Вимоги щодо якості надання адміністративних послуг. Зобов'язання суб'єктів надання адміністративних послуг. Визначення поняття центра надання адміністративних послуг, порядок його утворення. Поняття, завдання, основні повноваження адміністратора.

Розробка процедурних проблем надання адміністративних послуг. Зміст інформаційної та технологічної картки адміністративних послуг. Порядок та строки надання адміністративних послуг. Документи, які суб'єкт звернення подає для отримання адміністративної послуги. Відповідальність за порушення вимог законодавства у сфері надання адміністративних послуг.

Навчальні питання:

1. Основні положення теорії адміністративних послуг
2. Дослідження правового статусу учасників відносин щодо надання адміністративних послуг
3. Розробка процедурних проблем надання адміністративних послуг.

Методичні вказівки:

1. Визначте правове регулювання надання органами публічної адміністрації адміністративних послуг.
2. Сформулюйте сфери суспільних відносин, в яких адміністративні послуги не надаються.
3. Назвіть види адміністративних послуг.
4. Визначте суб'єкта надання адміністративної послуги.
5. Сформулюйте права суб'єктів звернення.
6. Підготуйте цільові виступи за темами:
  - 1) Визначення поняття центра надання адміністративних послуг, порядок його утворення.
  - 2) Поняття, завдання, основні повноваження адміністратора.
  - 3) Порядок та строки надання адміністративних послуг. Документи, які суб'єкт звернення подає для отримання адміністративної послуги.
  - 4) Відповідальність за порушення вимог законодавства у сфері надання адміністративних послуг.

Література: [2; 5; 7, С. 192-215; 8, С. 203-233; 11-15; 23-28].

ТЕМА № 9. «Вчення про законність у публічному управлінні та проблеми її забезпечення»

Семінарське заняття: Вчення про законність у публічному управлінні та проблеми її забезпечення

Навчальна мета заняття: визначити зміст сучасних вчень про законність у публічному управлінні; поняття законності у публічному управлінні; зміст забезпечення законності у публічному управлінні.

Навчальні питання:

1. Зміст сучасних вчень про законність у публічному управлінні.
2. Контроль і нагляд у публічному управлінні та їх адміністративно-правові дослідження.
3. Обґрунтування підвищення ролі громадянського суспільства у забезпеченні законності в публічному управлінні.

Методичні вказівки:

1. Визначте зміст забезпечення законності у публічному управлінні.
2. Назвіть поняття та види контролю, критерії розподілу контролю на види.
3. Обґрунтування підвищення ролі громадянського суспільства у забезпеченні законності в публічному управлінні.
4. Підготуйте доповіді за темами:

- 1) Види державного контролю;
- 2) Прокурорський нагляд та функції прокуратури;
- 3) Поняття адміністративного оскарження;
- 4) Загальний порядок адміністративного оскарження;
- 5) Види недержавного контролю в публічному управлінні.

Література: [1; 4; 8, 9, С. 106-126, 145-167; 10, С. 119-122; 11, С.176-202; 52-54].

ТЕМА № 10. «Проблеми формування Особливого адміністративного права»**Семінарське заняття: Проблеми формування Особливого адміністративного права**

Навчальна мета заняття: визначити проблеми визначення структури та змісту Особливого адміністративного права. Сформулювати загальні засади побудови структури Особливого адміністративного права: адміністративно-правові засади міжгалузевого управління; адміністративно-правові засади управління економікою; адміністративно-правові засади управління соціально-культурною сферою; адміністративно-правові засади управління адміністративно-політичною діяльністю. З'ясувати доктринальні позиції окремих науковців на забезпечення публічного порядку і безпеки. Обґрунтувати доцільність формування концепції поліцейського права.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. Проблеми визначення структури та змісту Особливого адміністративного права.
2. Проблеми формування окремих підгалузей у структурі Особливого адміністративного права.
3. Основні положення концепції поліцейського права.

Методичні вказівки:

1. Визначте правове регулювання примірною переліку та опису предметних напрямів досліджень в межах спеціальності 081 – «Право».
2. Сформулюйте спірні питання виокремлення окремих підгалузей у структурі Особливого адміністративного права.
3. Визначте структуру поліцейського права.
4. Назвіть об'єкти поліцейської охорони.
5. Визначте суб'єктів поліцейської діяльності.
6. Проаналізуйте сучасний стан наукового дослідження проблем забезпечення публічного порядку і безпеки.
7. Підготуйте цільові виступи за темами:
  - 1) Підстави виникнення поліції і характер «поліцейської держави.
  - 2) Фундаментальні юридичні концепції поліцейської діяльності.
  - 3) Проблеми визначення структури та змісту поліцейського права.
  - 4) Становлення та сутність наукових засад поліцейського права.

Література: [1; 8, С. 189-242; 9, С. 203-233; 10, С.177-218; 11; 14; 17, С. 20-24].

ТЕМА № 11. «Формування теорії адміністративного процесу та адміністративного процесуального права»

Семінарське заняття: Формування теорії адміністративного процесу та адміністративного процесуального права

Навчальна мета заняття: визначити проблеми формування адміністративного процесуального права як галузі права, поняття та структуру адміністративного процесу. Соціальне призначення адміністративного процесуального права. Зв'язок адміністративного процесуального права з адміністративним правом України.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. Переосмислення сутності адміністративного процесу – від адміністративної діяльності до форми здійснення адміністративного судочинства.
2. Проблеми формування адміністративного процесуального права – нової галузі права і науки.
3. Визначення місця адміністративного процесуального права серед інших галузей права.

Методичні вказівки:

1. Визначте співвідношення адміністративного процесу з адміністративним судочинством
2. Назвіть предмет, метод, система та принципи адміністративного процесуального права

3. Уясніть особливості та структуру адміністративних процесуальних правовідносин.
4. Визначте місце адміністративного процесуального права серед інших галузей права
5. Підготуйте доповіді:

Теми доповідей:

1. Переосмислення сутності адміністративного процесу – від адміністративної діяльності до форми здійснення адміністративного судочинства.
2. Взаємодія адміністративного процесуального права з іншими процесуальними галузями права: господарське процесуальне право, цивільне процесуальне право; кримінальне процесуальне право.

Література: [1; 2; 7, С. 192-215; 9, С. 203-233; 13, С. 177-218; 21; 23; 33].

ТЕМА № 12. «Вчення про адміністративні суди як провідних суб'єктів адміністративного процесу»

Семінарське заняття: Вчення про адміністративні суди як провідних суб'єктів адміністративного процесу.

Навчальна мета заняття: визначити систему адміністративних судів та її сучасний стан; місце адміністративних судів у національній судовій системі. Вивчити особливості територіальності, інстанційності та спеціалізації як принципів побудови системи судів загальної юрисдикції в діяльності адміністративних судів; правові засади діяльності адміністративних судів. Провести науковий аналіз проблем визначення підвідомчості та підсудності справ адміністративним судам. З'ясувати підвідомчість адміністративних судів щодо вирішення публічно-правових спорів.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. Дослідження системи та правового статусу адміністративних судів
2. Науковий аналіз проблем визначення підвідомчості та підсудності справ адміністративним судам
3. Розробки особливостей та порядку постановлення адміністративними судами судових рішень

Методичні вказівки:

1. Визначте проблеми розмежування підвідомчості адміністративних судів з іншими судовими органами.
2. Охарактеризуйте публічно-правові спори, підвідомчі адміністративним судам; визначте поняття та значення підсудності адміністративних справ.
3. Надайте характеристику окремих видів підсудності адміністративних справ.

4. Назвіть значення інстанційної підсудності. Поняття, особливості та види предметної й територіальної підсудності адміністративних справ. Підсудність кількох пов'язаних між собою вимог.

5. Підготуйте доповіді:

Теми доповідей:

1. Поняття, значення та види судових рішень адміністративних судів
2. Вимоги, яким мають відповідати судові рішення адміністративних судів
3. Процесуальний порядок ухвалення та зміст постанов адміністративних судів
4. Ухвали адміністративних судів: поняття, структура й особливості постановлення

Література: [1; 8, С. 189-242; 9, С. 203-233; 20, С.177-218; 21; 35].

ТЕМА № 13. «Концепція суб'єктів владних повноважень та дослідження статусу інших учасників адміністративного процесу»

Семінарське заняття: Концепція суб'єктів владних повноважень та дослідження статусу інших учасників адміністративного процесу

Навчальна мета заняття: визначити концепцію суб'єктів владних повноважень та дослідження статусу інших учасників адміністративного процесу; ознаки суб'єктів владних повноважень як учасників судового адміністративного процесу; види суб'єктів владних повноважень, їх особливості та місце в судовому адміністративному процесі.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. З'ясування сутності та видів суб'єктів владних повноважень, їх місця в адміністративному процесі
2. Дослідження правового статусу сторін в адміністративному процесі
3. Визначення видів та статусу інших учасників адміністративного процесу

Методичні вказівки:

- 1.1. Система суб'єктів владних повноважень як учасників судового адміністративного процесу
- 1.2. Визначте адміністративну процесуальну правосуб'єктність як загальну передумову участі в адміністративному судовому процесі
- 1.3. Визначте процесуальний статус сторін в судовому адміністративному процесі
- 1.4. Визначення та класифікація інших учасників адміністративного процесу

Теми доповідей:

1. Особливості учасників судового адміністративного процесу, які представляють та захищають інтереси інших осіб.
2. Особливості учасників судового адміністративного процесу, які сприяють розгляду адміністративної справи

Література: [1; 4-6; 8, С. 189-242; 9, С. 203-233; 22, С.177-218; 31-42].

ТЕМА № 14. «Наукові дослідження особливостей судового розгляду адміністративних справ, перегляду та виконання рішень адміністративних судів»

Семінарське заняття: Наукові дослідження особливостей судового розгляду адміністративних справ, перегляду та виконання рішень адміністративних судів

Навчальна мета заняття: визначити особливості звернення до адміністративного суду та відкриття провадження в адміністративній справі. З'ясувати сучасні дослідження особливостей підготовчого провадження та судового розгляду адміністративних справ.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. Дослідження особливостей судового розгляду адміністративних справ.
2. Науковий аналіз підстав та видів перегляду рішень адміністративних судів.
3. З'ясування проблем виконання рішень адміністративних судів

Методичні вказівки:

1. Науковий аналіз підстав та видів перегляду рішень адміністративних судів
2. Апеляційне та касаційне провадження в системі адміністративно-процесуальних стадій
3. Підготуйте доповіді:

Теми доповідей:

- 1) Ознаки суб'єктів владних повноважень як учасників судового адміністративного процесу.
- 2) З'ясування проблем виконання рішень адміністративних судів

Література: [1; 2; 47, С. 392-415; 49, С. 203-233; 73, С.477-518; 68; 72; 79].

3. Рекомендована література (основна, додаткова), інформаційні та навчальні ресурси в Інтернеті

Основна

1. Адміністративне право України. Загальна частина у схемах: навч. посіб. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків: ХНУВС, 2019. 236 с.
2. Адміністративне право: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, В. В. Зуй та ін. Вид. 6-те, допов. та перероб. з опорою на законодавство станом на 1 квіт. 2021 р. Харків: Право, 2021. 196 с.
3. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.
4. Адміністративне право України (загальна частина): навч. посіб. / Остапенко О.І., Ковалів М.В., Єсімов С.С. та ін. Вид. 2-е, доп. Львів: СПОЛОМ, 2021. 616 с.
5. Адміністративна відповідальність та провадження в справах про адміністративні правопорушення: навч. посіб. / О.В. Кузьменко, М.В. Пługатир, І.Д. Пастух та ін. Київ: Центр учб. літ., 2016. 387с.
6. Адміністративне право: підручник / Ю.П.Битяк (кер. авт. кол.), І.М. Балакаєва, І.В. Бойко та ін.; за заг. ред. Ю.П. Битяка. Харків: Право, 2020. 392 с.

Додаткова

7. Курс адміністративного права України: підручник / за ред. О. В. Кузьменко. 3-тє вид., допов. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 904с.
8. Бородін І.Л. Адміністративне право України: підручник; Нац. авіац. ун-т. Київ: Правоваєдність: Алерта, 2019. 548 с.
9. Адміністративний процес: навч. посіб. / Салманова О. Ю., Комзюк А. Т., Гусаров С. М. та ін.; за заг. ред. О. Ю. Салманової, А. Т. Комзюка. Харків: ХНУВС, 2022. 412 с.
10. Вітвіцький, С.С. Адміністративне право та процес: навч. посіб. / С.С. Вітвіцький, Т.В. Хайлова, О.М. Пересада; Донец. держ. ун-т внутр. справ. Одеса: ВД "Гельветика", 2022. 400 с.
11. Мельник Р.С. Адміністративне право України (у схемах та коментарях): навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер: Буква Закону, 2018. 343 с.
12. Актуальні проблеми адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України: монографія / Гусаров С.М., Салманова О.Ю., Комзюк А. Т., Музичук О. М., Казанчук І. Д. / Міністерство внутрішніх справ України. Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків: Факт, 2022. 452 с.
13. Гусаров С.М. Сучасні законодавчі ініціативи удосконалення нормативно-правового забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні. / Moderní aspekty vědy: XIV. Díl mezinárodního lektivního monografie. Mezinárodní Ekonomický Instituts.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Instituts.r.o. 2021. Str. 269-277.
14. Лєгєза Є. О. Теорія публічних послуг: адміністративно-правова складова: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. 452 с.

15. Маркіян Сидор. Адміністративно-правові аспекти взаємодії місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування: монографія; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів: Ліга Прес, 2016. 191 с.
16. Питання адміністративного права. Кн. 2. Відп. за вип. Н. Б. Писаренко. Харків: ООО «Оберіг», 2018. 182 с.
17. Бородін І., Шапенко Л. Еволюція адміністративного права України. *European political and law discourse*. 2016. № 3 (2). С. 121-125.
18. Адміністративне право України (Загальна частина): навч. посібник / за заг. ред. О.А. Задихайла. Х.: Право, 2016. 298 с.
19. Адміністративне право України: підручник / В. В. Середа, О. Л. Хитра, Ю. С. Назар, Д. І. Йосифович, Я. М. Когут та ін. ; за заг. ред. Ю. С. Назара. Львів: ЛьвДУВС, 2021. 680 с.
20. Джафарова М.В. Ступінь наукової розробленості проблеми визначення адміністративного процесуального права в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 6. Т.1. С. 170-175.
21. Дудник Р.М. Галузева диференціація українського права: поняття, рівні і тенденції розвитку: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.01 - «Теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень». Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2016. 20 с.
22. Джафарова М.В. Тенденції розвитку адміністративного процесуального законодавства України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Випуск 3. Том 1. С.190-193.
23. Федоренко Т.В. Новації в судовій реформі України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 5. С. 128-131.
24. Тімченко С.В. Моделі інституту адміністративної юстиції в загальноєвропейських системах права. *Актуальні проблеми юриспруденції*. 2017. № 2. С. 155-157.
25. Муза О.В. Теоретичні проблеми адміністративних процесуальних правовідносин в Україні: автореф. дис. ...докт. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Київ: ДНДІ МВС України, 2016. 38 с.
26. Писаренко Н. Б. До питання про особливості формування вітчизняної концепції адміністративного процесу. Питання адміністративного права. Кн. 1. Відп. за вип. Н. Б. Писаренко. Х.: Право, 2017. 282 с.
27. Джафарова М.В. Суб'єкт владних повноважень: теоретичні та прикладні проблеми визначення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Випуск 1. Том 2. С.30-34.
28. Наука адміністрації й адміністративного права. Загальна частина (за викладами професора Юрія Панейка) / укладачі: В. М. Бевзенко, І. Б. Коліушко, О. Р. Радишевська, І. С. Гриценко, П. Б. Стецюк. К. : Дакор, 2016. 464 с.
29. Кунєв Ю.Д., Дувінг В.О. Публічно-адміністративна діяльність – об'єкт адміністративно-правової науки. *Правова позиція*. № 4 (25), 2019. С. 43–50.

30. Курило В., Городецька І. Місце та роль адміністративних правовідносин у механізмі адміністративно-правового регулювання у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія «Юридичні науки»*. 2017. № 4. С. 30-35.
31. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу» / за наук. ред. А. О. Сліванова, М. І. Іншина. Київ: Парлам. Вид-во, 2017. 512 с.
32. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу» / ред. кол. К. О. Ващенко, І. Б. Коліушко, В. П. Тимошук, В. А. Дерць. Київ: ФОП Москаленко О.М., 2017. 796 с.
33. Артеменко І.А. Органи публічної адміністрації як суб'єкти адміністративно-процесуального права: монографія. Харків: Діса Плюс, 2016. 414 с.
34. Адміністративно-правова реформа в Україні: навчальний посібник / за заг. ред. С. В. Петкова. Київ: КНТ, 2022. 180 с.
35. Жук Ю. Надання адміністративних послуг населенню: зарубіжний досвід. Ефективність державного управління. 2016. Вип. 1/2. С. 59-68.
36. Адміністративна процедура: навч. посібник. За заг. ред. І.В. Бойко. Харків: Право, 2019. 206 с.
37. Науково-практичний коментар до проекту Закону України «Про адміністративну процедуру» / Авт. колектив (Андрійко О.Ф., Бевзенко В.М. та ін.), за заг. ред. Тимошука В.П. К.: ФОП Мишалов Д.В., 2019. 460 с.
38. Савранчук Л. Л. Сутність та місце адміністративної процедури в системі адміністративного права як центрального інституту галузі права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. Випуск 6 (41). С. 77-81.
39. Криворучко І.В. Класифікація принципів адміністративної процедури та її застосування наукою державного управління. *Наук. вісн. Акад. муніцип. упр.* 2016. Вип. 1. С. 64-74.
40. Бойко І.В., Зима О.Т., Соловйова О.М. Адміністративна процедура: конспект лекцій / за заг. ред. І.В. Бойко. Харків: Право, 2017. 132 с.
41. Особливе адміністративне право: підручник / за ред. Бернда Візера, Ярослава Лазура, Тетяни Карабін, Олександра Білаша. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 464 с.
42. Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні: посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання; за заг. ред. Н.Б. Писаренко. Харків: Право, 2020. 238 с.
43. Тріпак Ю.Р., Краковська А. Є. Адміністративна відповідальність неповнолітніх. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2019. Т. 1. №. 11. С. 23-28.
44. Белікова М.І., Крамінська Д.М., Животова В.О. Адміністративна відповідальність неповнолітніх: теоретико-правові основи та особливості. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 7. С. 243–246.

45. Ткаля О. В. Особливості заходів адміністративного впливу, що застосовуються до неповнолітніх. *Новітні кримінально-правові дослідження*. 2016. № 5. С. 87-90.

Нормативно-правові акти:

46. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. (в ред. від 11.07.2023). *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України «Законодавство України»*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

47. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 №3166-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №38. Ст. 385. (в ред. від 11.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>

48. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 13. ст. 222. (в ред. від 11.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>

49. Про запобігання корупції: закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Голос України* від 25.10.2014. № 206. (в ред. від 11.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

50. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. №4. Ст.43. (в ред. від 11.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19/>

51. Про адміністративні послуги: Закон України 06.09.2012 № 5203-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 32. стр. 1705. ст. 409. (в ред. від 11.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>

52. Про інформацію: Закон України: від 02.10.1992. № 2657-XII. (в ред. від 11.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

53. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. (в ред. від 11.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>

54. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року. (в ред. від 11.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-IX#Text>.

55. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 10.12.2015. №889-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. №28. Ст. 250. (в ред. від 11.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

56. Про місцеві державні адміністрації: Закон України: від 9 квіт. 1999 р. №586-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 20-21. Ст. 3190 (в ред. від 11.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

57. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997. №280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. ст. 170 (в ред. від 11.07.2023). URL: www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80

58. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017. №2155-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 45. ст. 400. (в ред.

від 11.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19/print>

59. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 03.02.2015. № 141-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015., № 13. ст. 87. (в ред. від 11.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19>

60. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня. 2016 р. №1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. №31, ст. 545. (в ред. від 11.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

61. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006. № 3477-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260. (в ред. від 11.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>

62. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 05.06.2012. №49. Ст.1919. (в ред. від 11.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/4901-17>

63. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X (в ред. від 07.05.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

64. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005. № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. №35–36, 37. Ст. 446. (в ред. від 11.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

65. Про внесення змін до Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2021 № 258. *Офіційний вісник України* від 09.04.2021. № 27 стор.168. стаття 1464. (в ред. від 11.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/258-2021-%D0%BF#Text>

66. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні :Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 № 649-р. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України «Законодавство України»*.(в ред. від 11.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80>

67. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014. №333-р. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України «Законодавство України»*. (в ред. від 11.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>

68. Про звернення громадян: закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. (в ред. від 11.07.2023). URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.

69. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

70. Офіційний сайт Верховної Ради України: <https://iportal.rada.gov.ua/>
71. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України:
<https://www.kmu.gov.ua/>
72. Офіційний сайт Судова влада України: <https://court.gov.ua/>
73. Офіційний сайт Офісу Генерального прокурора України:
<https://www.gp.gov.ua/ua/index.html>
74. Офіційний сайт МВС України: www.mvs.gov.ua.
75. Офіційний сайт Верховного Суду:
<http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/>